

سخن سردبیر

سال میلادی جاری که رو به پایان است از سوی سازمان یونسکو سال علوم پایه و توسعه پایدار نامیده شده بود. در شماره پیشین و در نشست‌های سرتاسر سال از سوی بسیاری به این مناسبت اشاره‌ها شد و می‌شود. درخواست کردیم مقالاتی با این سمت و سو برای مجله زیست‌شناسی ایران تهیه شود. گرچه تعدادی کار با این مضمون منتشر کردیم ولی متأسفانه چندان موفق نبودیم. اما اهداف توسعه پایدار و اهمیت علوم پایه به عنوان زیربنای آشکار و پنهان آموزش و پژوهش اصیل - که می‌تواند واقعا تضمین‌کننده توسعه درازمدت علم و فناوری در کشور باشد - فقط با دوییدن به دنبال یک شعار سال و قلم زدن در ستایش و اهمیت آن برآورده نمی‌شود. و شاید هم به خاطر مشکلات کاملاً آشکاری که برای توسعه پایدار و خود توسعه علوم پایه وجود دارد انگیزه و رغبت این کار را از بسیاری می‌گیرد و انسان را دچار یاس می‌کند.

از مرور اهداف هفده گانه توسعه پایدار آسان می‌شود دید که این اهداف عمدتاً ناظر بر مسائل و مصائب دیرین بشری هستند. شاید بیشتر بحران‌های اقلیمی - زیست محیطی و بحران آب و توسعه بی‌ضابطه شهرنشینی مسائل نوظهورتری باشند که بوضوح از پیامدهای بی‌مبالاتی در برنامه‌های توسعه‌ای و نادیده گرفتن ظرفیت‌های زیستگاه‌های طبیعی، توسط فعالیت‌های انسان عصر حاضر در سطح زمین باشد، عصری که ملهم از پیامدهای مخرب انسان در سطح کره زمین بدرستی عصر بشر (antropocene) نام گرفته است. اما در کل اهداف هفده گانه معطوف - شاید بجزرات بتوان گفت در روای - حل مسائل مزمن و ملموس زندگی اجتماعی بشر است که قدمتی تاریخی دارند؛ اینها عبارت‌اند از: فراهم کردن دنیای بدون فقر، گرسنگی صفر، سلامت و رفاه خوب، آموزش با کیفیت، برابری جنسیتی، آب پاک و بهداشتی برای همه، انرژی‌های پاک و مقرون به صرفه، کار شایسته و رشد اقتصادی، صنعت و نوآوری و زیرساختها، کاهش نابرابری، برپائی شهرها و و جوامع پایدار، مصرف و تولید مسئولانه، اقدامات اقلیمی، زندگی در آب و زندگی در خشکی، نهادهای نیرومند برای صلح و عدالت و مشارکت برای دستیابی به هدف. زیست‌شناسان و دانشمندان محیط زیست - و سایر قلمروهایی که ریشه در دانش زیست‌شناسی دارند - در بخشی از نگرانی‌های مربوط به اهداف توسعه پایدار (حفظ محیط زیست و زیست‌گاه‌های طبیعی، حفظ تنوع زیستی، بهره‌گیری درست از منابع طبیعی و کشاورزی) درک و بینش بلاواسطه‌تری دارند و در این حوزه‌هاست که باید ناامید از انتظار و گفتن و هشدار دادن نباشند، با آنکه می‌دانند فقط همدلی و همراهی جدی و مداوم دانشمندان آگاه و مسئولان و سیاست‌گذاران امر توسعه کشور این تلاش‌ها می‌تواند نتیجه بخش باشند.

انجمن زیست‌شناسی ایران از طریق مجله زیست‌شناسی ایران و نیز در کنگره‌های دوسالانه اخیر خود با شعارهای زیست‌شناسی یکپارچه (بیست و یکمین کنگره سمنان) و زیست‌شناسی برای زندگی سالم و توسعه پایدار (بیست و دومین کنگره، دانشگاه شهرکرد) بنوعی در آگاهی بخشی مسائل محیط زیستی و دانش‌های مرتبط قدم برداشته است و قطعاً حسب

ماموریت و وظیفه ای که دارد همچنان در این راه تا حد توان خواهد کوشید. به امید آنکه این تلاش‌ها بتواند روشنی کوچکی برای راه بزرگ و خطیر و گاهی تاریک حفظ محیط زیست و توسعه پایدار فراهم کند.

این شماره احتمالاً آخرین شماره‌ای است که اینجانب به عنوان سردبیر در خدمت مجله زیست‌شناسی/ایران هستم و مایل‌م از روسا و مدیریت، اصحاب و اعضای انجمن، بویژه از تمام استادان و همراهانی که با تهیه مقالات ارزشمند اجازه این فعالیت موثر را برای من فراهم کردند از صمیم قلب سپاسگزاری کنم. بدون این همراهان پرنفس و همدل بی‌شک یک شماره هم از این مجله به نتیجه مطلوب نمی‌رسید. اگر هم از دید و نظر برخی که از آنها آگاه نیستم قصور، خطا و اشتباهی رخ داده باشد نیز بنوبه خودم درخواست گذشت و بخشش دارم. پنج سالی که گذشت با وجود تمام مشکلات، ۱۰ شماره از دوفصلنامه زیست‌شناسی ایران را منتشر کردیم. شاید برجسته‌ترین کار در این مجموعه، انتشار شماره‌های ویژه کروناویروسها و کووید-۱۹ (شماره‌های ۶ و ۷ در سال ۱۳۹۸ در میانه دنیاگیری فلج‌کننده کرونا) قریب ۵۰۰ صفحه بود، که به خاطر حجم زیاد با هدف انتشار نسخه چاپی به قیمت پائین‌تر اندازه فونت آن را کوچکتر انتخاب کردیم و در نتیجه دوشماره با حدود ۳۵۰ صفحه منتشر شد. در این دو شماره، و شماره بعدی با همکاری بی‌دریغ و دلسوزانه تعداد زیادی از استادان دانشگاه چندصد صفحه مطلب در مورد کرونا در مجله انجمن و سپس یک کتاب نیز در همین زمینه با کمک مرکز نشر دانشگاهی منتشر کردیم. این فعالیت انجمن باید به عنوان یک رکورد در تاریخ فعالیت ترویجی انجمن زیست‌شناسی و شاید تمام انجمن‌ها ثبت شود. چرا که این فعالیت در زمانی کوتاه و بموقع، در شش ماه اول دنیاگیری کووید-۱۹، جایی که آگاهانیدن تمام اقشار جامعه از جنبه‌های علمی یک بحران ملی و جهانی فوریت داشت، انجام گرفت.

امیدوارم این مجله در کنار سایر مجلات انجمن زیست‌شناسی بتواند همچنان به کار ترویج علم زیست‌شناسی که علاوه از آنکه همیشه آبستن شگفتی‌ها در عرصه معرفت بشری است موفق‌تر عمل کند چرا که یافته‌ها و آموزه‌های زیست‌شناسی، مستقیم و غیرمستقیم در تمام عرصه‌های حیات بسیار کارآمد بوده و هست و بی‌شک پیشرفت همه جانبه در عرصه‌های معرفتی و کاربردی دانش زیست‌شناسی می‌تواند نقش بی‌بدیلی در توسعه پایدار کشور داشته باشد.

علی فرازمنند